

Sygn. akt III AUa 180/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 września 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie III Wydział Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Ewa Drzymała (spr.)
Sędziowie:	SSA Jadwiga Radzikowska SSA Maria Szaroma
Protokolant:	st. prot. sądowy Anna Baran

po rozpoznaniu w dniu 6 września 2012 r. w Krakowie

sprawy z wniosku **A. R.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K.**

o emeryturę

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K.

od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach Wydziału VI Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 29 listopada 2011 r. sygn. akt VI U 1207/11

zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie.

Sygn. akt III AUa 180/12

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 29 listopada 2011 r. Sąd Okręgowy w Kielcach Wydział VI Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną przez **A. R.** decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. z dnia 8 sierpnia 2011 r. i przyznał **A. R.** emeryturę od dnia 7 sierpnia 2011 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca **A. R.**, ur. (...), w okresie od dnia 11 sierpnia 1976 r. do 30 kwietnia 1984 r. był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w R. S. P. w S.. W okresie od dnia 11 sierpnia 1976 r. do 31 stycznia 1979 r. pracował na stanowisku kierowcy samochodu dostawczego powyżej 3,5 tony, a następnie od dnia 1 lutego 1979 r. do końca zatrudnienia, wykonywał pracę operatora koparko-spycharki marki (...)Zajmował się wówczas pracami budowlanymi prowadzonymi w związku z rozbudową Spółdzielni, np. wykopywał piasek i ładował go na samochody, robił wykopy pod budynki, wyrównywał teren, kopał rowy melioracyjne, zdarzało się też, że pracował przy załadunku obornika na ciągniki, co wykonywał również za pomocą koparki.

Ustalił dalej Sąd Okręgowy, że wnioskodawca nie posiadał statusu członka Spółdzielni, ani nie wnosił wkładu członkowskiego w jakiegokolwiek formie i nie uczestniczył w zyskach Spółdzielni. Pracodawca wydał mu świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach (z dnia 15 czerwca 1997 r.), w którym stwierdzono, że w okresie od dnia 1 lutego 1979 r. do 30 kwietnia 1984 r. wykonywał on stale i w pełnym wymiarze czasu pracę na stanowiska operatora-kierowcy, wskazaną w wykazie A dział VIII, poz. 3 stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. nr 8 poz. 43 ze zm.). W dniu 1 lipca 2011 r. wnioskodawca wystąpił o ustalenie prawa do emerytury, a na dzień 1 stycznia 1999 r. wykazał 27 lat, 10 miesięcy i 16 dni okresów składkowych i nieskładkowych, w tym ponad 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Powyższe ustalenia Sąd Okręgowy poczynił w oparciu o zeznania świadków B. W. i M. S. (którzy byli współpracownikami wnioskodawcy) oraz M. L. (Prezesa (...) w S.), uznając że są one logiczne i pozbawione sprzeczności. Z zeznań tych wynika w sposób niebudzący wątpliwości, że w spornym okresie wnioskodawca wykonywał w pełnym wymiarze czasu pracę jako operator ciężkich maszyn budowlanych polegającą na kierowaniu koparko-spycharką(...)i nie był członkiem Spółdzielni.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy przytoczył treść art. 32 i art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 153 poz. 1227 ze zm.) i wywiódł, że ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego m.in. w art. 32 (tj. 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn), jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy (tj. w dniu 1 stycznia 1999 r.) osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat – dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn (tj. co najmniej 15 lat) oraz okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 (tj. co najmniej 25 lat dla mężczyzn i 20 lat dla kobiet). Wnioskodawca A. R. osiągnął wiek 60 lat oraz posiada ponad 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych, w tym również ponad 15 lat pracy w szczególnych warunkach. W ocenie Sądu Okręgowego, do stażu pracy wnioskodawcy w szczególnych warunkach należy bowiem zaliczyć zakwestionowany przez organ rentowy okres zatrudnienia w R. S. P.w S. w okresie od dnia 1 lutego 1979 r. do 30 kwietnia 1984 r. W czasie tego zatrudnienia wykonywał on bowiem stale i w pełnym wymiarze czasu pracę wskazaną w wykazie A, dział V, poz. 3 załącznika rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, tj. ujętą jako prace maszynistów ciężkich maszyn budowlanych lub drogowych. Uznał w konsekwencji Sąd Okręgowy, że wnioskodawca spełnił wszystkie przesłanki wymagane do nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku w trybie art. 184 w zw. z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS i zmienił zaskarżoną decyzję w tym kierunku.

Apelację od wyroku Sądu pierwszej instancji wywiódł Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K.. Zaskarżając go w całości zarzucił naruszenie prawa materialnego, a to art. 184 w zw. z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 153 poz. 1227 ze zm.) oraz naruszenie przepisów postępowania, a w szczególności art. 233 k.p.c. Wskazując na tak sformułowane zarzuty apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

W uzasadnieniu apelujący podniósł, że z dokumentacji zalegającej w aktach administracyjnych ZUS wynika, iż w spornym okresie pracy w R. S. P.w S. w okresie od dnia 11 sierpnia 1976 r. do 30 kwietnia 1984 r. wnioskodawca był członkiem tej Spółdzielni. Potwierdza to także zaświadczenie o pracy i dochodach wnioskodawcy z dnia 21 września 2000 r., w którym stwierdzono, że był on członkiem Spółdzielni i był wynagradzany według zasad obowiązujących członków Spółdzielni. Powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2005 r. (II UK 136/04) apelujący podkreślił, że praca w charakterze członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie daje prawa do przejścia na wcześniejszą emeryturę z uwagi na zatrudnienie w szczególnych warunkach.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja zasługuje na uwzględnienie.

Trafne są zarzuty apelacji kwestionujące ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji w zakresie charakteru spornego zatrudnienia wnioskodawcy A. R. wR. S. P.w S., które oparte zostały na zeznaniach słuchanych w sprawie świadków, a bez całościowej analizy dokumentacji pracowniczej wnioskodawcy za sporny okres. Sąd Apelacyjny w pełni podziela stanowisko Sądu Najwyższego zawarte m.in. w wyroku z dnia 25 lipca 1997 r. (II UKN 186/97, OSNP 1998 nr 11, poz. 342), zgodnie z którym w postępowaniu sądowym nie obowiązują ograniczenia co do środków dowodowych na okoliczność ustalenia zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (por. też uchwały Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1984 r. III UZP 6/84, LEX nr14625, z dnia 21 września 1984 r. III UZP 48/84, LEX nr 14630 oraz z dnia 27 maja 1985 r. sygn. akt III UZP 5/85, LEX nr 14635). Jednak dopuszczalność dowodu z zeznań świadków na okoliczność, która powinna zostać wykazana przy pomocy dokumentów, podlega pewnym ograniczeniom. W powołanej wyżej uchwale z dnia 27 maja 1985 r. Sąd Najwyższy stwierdził bowiem, iż dowód z zeznań świadka jest dopuszczalny tylko wówczas, jeżeli zainteresowany wykaże, że nie może przedstawić zaświadczenia zakładu pracy z powodu likwidacji zakładu pracy lub zniszczenia dokumentów dotyczących takiego zatrudnienia. Dodatkowo Sąd Najwyższy podkreślił, iż przepis § 2 ust. 2 rozporządzenia ma znaczenie wyłącznie instrukcyjne w tym sensie, że wskazuje na potrzebę zwrócenia uwagi na wiarygodność dowodów, wśród których w pierwszej kolejności należy dokonywać ustaleń w oparciu o jakąkolwiek miarodajną dokumentację. Dopiero w razie braku takiej możliwości należy skorzystać z dowodu z przesłuchania świadków. Zatem w zakresie ustaleń dotyczących charakteru zatrudnienia, w pierwszej kolejności sąd winien dążyć do ich wyjaśnienia przede wszystkim w oparciu o świadectwa pracy, zaświadczenia oraz inne dokumenty pracownicze, a dopiero w dalszej kolejności – i to jedynie uzupełniająco – w oparciu o zeznania świadków. Tymczasem w niniejszej sprawie Sąd pierwszej instancji dowodów z dokumentacji pracowniczej wnioskodawcy w ogóle nie przeprowadził. Zaś już zalegające w aktach rentowych dokumenty nasuwały wątpliwości co do rzeczywistego charakteru zatrudnienia wnioskodawcy w spornym okresie w R. S. P.w S.. W szczególności w zaświadczeniach o pracy i dochodach ubezpieczonego spółdzielcy z dnia 21 września 2000 r. (k. 43-46 a.r.) wskazano, iż w okresie od dnia 11 sierpnia 1976 r. do 30 kwietnia 1984 r. wnioskodawca był członkiem spółdzielni i był wynagradzany według dniówek obrachunkowych. Nadto z dopuszczonych w toku postępowania apelacyjnego dowodów z dokumentów zalegających w aktach osobowych wnioskodawcy wynika, że w dniu 2 stycznia 1978 r. złożył on deklarację członkowską przystąpienia do R. S. P.w S. i na Walnym Zgromadzeniu Członków Spółdzielni odbytym w dniu 23 stycznia 1978 r. został przyjęty na członka tej Spółdzielni z dniem 1 stycznia 1978r. z wynagrodzeniem miesięcznym wg ilości wypracowanych dniówek obrachunkowych.

W tych okolicznościach zasadnym jest również zawarty w apelacji zarzut naruszenia przepisów prawa materialnego. Zgodnie bowiem z przyjętym w orzecznictwie Sądu Najwyższego poglądem, przepisy art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 153 poz. 1227 ze zm.) nie mogą być inaczej rozumiane jak tylko w ten sposób, że prawo do emerytury w wieku niższym niż ogólny wiek emerytalny przysługuje jedynie zatrudnionym w szczególnych warunkach pracownikom (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2009 r. I UK 186/09, OSNP 2011 nr 13-14, poz. /189, z dnia 9 stycznia 2008 r. III UK 92/07 Lex nr 448929, z dnia 25 stycznia 2005 r. I UK 142/04, OSNP 2005, nr 17, poz. 272 i z dnia 18 stycznia 2005 r. II UK 136/04 oraz wyrok NSA z dnia 20 marca 2003 r. SA/Łd 2276/01, Pr. Pracy 2003, nr 9, s. 42), obejmuje zatem tylko pracę wykonywaną w ramach stosunku pracy, a nie stosunku członkostwa w spółdzielni. Zróżnicowanie prawa do emerytury w wieku niższym niż ogólny (podstawowy, typowy) wiek emerytalny podmiotów w zależności od tego, czy praca jest (była) wykonywana w ramach stosunku pracy, czy też na podstawie innych stosunków prawnych w obszarze prawa pracy ma charakter elementarny i wiąże się ze szczególnymi cechami stosunku pracy, które jakościowo odróżniają go od innych stosunków prawnych, w tym także i takich, w ramach których świadczona jest praca. Trzeba przyjąć, że stosunek pracy i praca świadczona w jego ramach uzasadniają szczególne uregulowanie sytuacji osób (pracowników), które ją świadczą i ograniczenia prawa do wcześniejszej emerytury z uwagi na wykonywanie zatrudnienia tylko w tym charakterze – pracownika. Status pracownika (stosunek pracy) stanowi cechę relewantną, która daje podstawę wyodrębnienia określonej grupy osób (właśnie pracowników) i usprawiedliwia inne ich traktowanie w regulacjach prawa pracy aniżeli osób, które statusu takiego nie mają, choć mogą również wykonywać pracę w ramach określonego stosunku prawnego (zatrudnienia), przy czym nie jest to niezgodne z art. 32 Konstytucji RP. Ten punkt widzenia znajduje również wyraz i jest uzasadniony

na gruncie unormowań prawa ubezpieczeń społecznych, które chociaż swoimi unormowaniami obejmuje nie tylko pracowników jako osoby ubezpieczone, ale w licznych przypadkach właśnie stosunek pracy traktuje w sposób szczególny. Wynikające stąd pewne zróżnicowanie sytuacji prawnej ubezpieczonych powoduje odstępianie od zasady równego traktowania ubezpieczonych (z pracowniczych i niepracowniczych tytułów), chyba że za tym przemawiają w sposób wyraźny i zdecydowany szczególne racje. Racji takich trudno doszukać się w sytuacji stanowiącej przedmiot rozstrzyganej sprawy. W ocenie dopuszczalności wynikającego z unormowań art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS zróżnicowania uprawnień ubezpieczonych nie można pominąć tego, że w dużej mierze stanowi ono konsekwencje wcześniej istniejących mocno zaakcentowanych różnic między pracowniczym i pozapracowniczym ubezpieczeniem społecznym, które wyrażały się między innymi zwłaszcza w szczególnym ukształtowaniu wysokości i zasad opłacania składek na to ubezpieczenie w zależności od tego, czy ubezpieczony wykonywał pracę jako pracownik, czy też jako inna osoba zatrudniona i że ze świadomością tego ustawodawca w przepisach dotyczących wcześniejszej emerytury ukształtował prawo do niej, wiążąc je jedynie z osobami zatrudnionymi w ramach stosunku pracy (pracownikami). Nie byłoby też trafne stwierdzenie, że praca w spółdzielni produkcyjnej nie różniła się od pracy wykonywanej przez pracowników w ramach stosunku pracy. W sensie formalnoprawnym – a ten punkt widzenia jest rozstrzygający – zachodzi bowiem zasadnicza różnica między pracą wykonywaną w ramach stosunku pracy a pracą świadczoną w ramach stosunku członkostwa w spółdzielni produkcyjnej. W tym drugim wypadku prawo i obowiązek świadczenia pracy wynika ze stosunku członkostwa w spółdzielni, z którym wiąże się między innymi prawo udziału w jej zarządzaniu poprzez jej organy i inne rozwiązania instytucjonalne właściwe ruchowi spółdzielczemu, co ma określony wpływ na sposób organizacji pracy i podporządkowanie w procesie jej świadczenia. W konsekwencji tego w zestawieniu ze stosunkiem pracy stosunek członkostwa w spółdzielni produkcyjnej, w ramach którego świadczona jest praca, wykazuje właściwości jakościowo różne i w związku z tym do pracy wykonywanej przez członków tych spółdzielni zastosowanie mają tylko niektóre, nieliczne (ochronne) przepisy prawa pracy. Pewne faktyczne podobieństwo uwarunkowań i sposobu wykonywania pracy w ramach stosunku pracy i w ramach innych stosunków zatrudnienia, które może być różne przy stosowaniu różnych punktów odniesienia i może się zmieniać wraz z upływem czasu, nie może prowadzić do tożsamego traktowania tych dwóch innych przecież tytułów zatrudnienia. Decydującą jest jedynie ocena, czy praca wykonywana jest (była) na podstawie stosunku pracy, a więc w charakterze pracownika, czy też na podstawie innego stosunku zatrudnienia.

Z ustaleń dokonanych przez Sąd Apelacyjny wynika, że w okresie od 1 stycznia 1978r. do 30 kwietnia 1984r., wnioskodawca nie pozostawał w stosunku pracy, lecz wykonywał pracę na rzecz spółdzielni produkcyjnej w następstwie ciążącego na nim obowiązku członkowskiego. Nie było więc podstaw, by zaliczyć mu ten okres jako okres zatrudnienia w szczególnych warunkach z tej racji, że w tym czasie pracownikiem nie był. To zaś oznacza, że trafnie organ rentowy odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach, albowiem nie legitymuje się on wymaganym 15-letnim stażem zatrudnienia w warunkach szczególnych, a zatem wcześniejsza emerytura w trybie art. 184 w zw. z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS mu nie przysługuje. To zaś skutkowało zmianą zaskarżonego wyroku i oddaleniem odwołania.

Mając powyższe na względzie Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.